

Afgifte kantoor Oostende 1

ISSN 0773-3542

VLIZ (vzw)

VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE

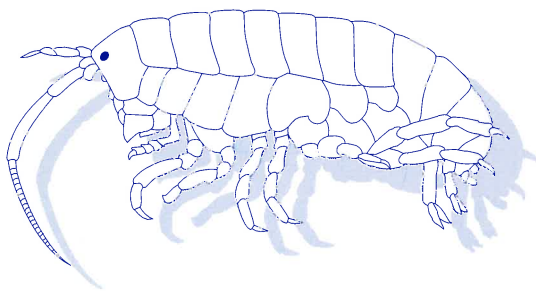
FLANDERS MARINE INSTITUTE

Oostende - Belgium

Belgie Belgique

8400 OOSTENDE 1

3/5016

De Strandvlo

VLIZ vzw

Victorialaan 3

B-8400 Oostende

Driemaandelijks tijdschrift
van **De Strandwerkgroep België**

Jaargang **20** nr. **1**
Januari 2000

Verantwoordelijke uitgever: Francis Kerckhof, Muscarsstraat 14, 8400 Oostende

Periodiek van "De Strandwerkgroep", vereniging voor mariene biologie.
Verschijnt driemaandelijks.

Voorzitter: Francis KERCKHOF, Muscarstraat 14, 8400 Oostende. Tel. 059/50.72.94

e-mail : FrancisKerckhof@hotmail.com

Penningmeester, ledenadministratie & verkoop oude nrs. van De Strandvlo: Bart VERHAEGHE, Zuidbroekstraat 11, 8600 Woumen. Tel. 051/50.23.46

e-mail : bart.verhaeghe@euronet.be

Secretaris:

Redacteur: Ingrid JONCKHEERE, Kerkeweg 32, 8490 Snellegem. Tel. 050/81.37.68 of
058/52.19.46 - **e-mail** : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé, Kapelstraat 3, 9910 Ursel. Tel. 09/374.39.68 - **e-mail** : guido.rappe@br.fgov.be

Natuurhistorisch Archivaris: Jean-Paul VANDERPERREN, Hoogstraat 137, 1980 Zemst.

Tel. 015/34.07.81 - **e-mail** : VdpJP@dma.be

Public Relations: Marie-Thérèse PANNEELS-VANHAELEN, Ter Yde 1, 8670 Koksijde.
Tel. 058/51.86.15

Bestuursleden: Johan Mares, Rietmusstraat 4, 8400 Oostende. Tel. 059/70.24.63

Jan Haelters, J. Britostraat 24, 8200 Brugge. Tel. 050/39 16 55

website : <http://www.strandwerkgroep.be.tf> -- **e-mail** : Johan.Mares@advalvas.be

Abonnementsprijs: 250,- BEF. Te storten op rek. 000-1493424-12, t.n.v. "De Strandwerkgroep" p/a B. VERHAEGHE (zie hoger). In Nederland kan gestort worden op postgiro 0222305 met vermelding "Strandwerkgroep België". Het lidgeld bedraagt 20 gulden. Je kunt steunlid worden door storting van minimum 500,- BEF.

Jaargang 20 nr. 1

Inhoud zie pag. 1.

Inhoud

Jaargang 20 nr. 1

Inhoud - Woord vooraf - Bestuursmededelingen - Excursiekalender - Meerdaagse excursie 2000 - Jaarvergadering	1
19275 Vanhaelen, M.-Th., Heropleving van de zaagjespopulatie, <i>Donax vittatus</i> aan de Westkust	8
19277 Vanhaelen, M.-Th., Toename van het erwtenkrabbetje, <i>Pinnotheres pisum</i> (Linnaeus, 1758)?	10
19279 Kerckhof, F., Oogwiertjes <i>Euglena</i> spec. op het strand, een teken aan de wand?	12
19281 Vanhaelen, M.-Th., Schilden van de <i>Liocarcinus vernalis</i> de grijze zwemkrab terug talrijker op de stranden van de Westkust	16
19290 Vanhaelen, M.-Th., Toename van schilden van de blauwpootkrab <i>Liocarcinus depurator</i> (Linnaeus, 1758) te Koksijde	16
19291 Vanhaelen, M.-Th., Ook de gewimperde zwemkrab <i>Liocarcinus arcuatus</i> is terug aan onze Westkust	17
19292 De Blauwe, H., Impressies van twee strandwandelingen tussen Oostende en Zeebrugge	19
19294 Haelters, J. & F. Kerckhof, Een dwaalgast aan onze kust: een klapmuts (<i>Cystophora cristata</i> , Erxleben 1777) op het strand te Heist	23
19296 De Blauwe, H., Waarnemingen van <i>Aequorea vitrina</i> Gosse, 1853 langs de Belgische kust tijdens de zomer 1999	28
19297 De Blauwe, H., <i>Chlamys distorta</i> en andere allochtonen op aangespoelde gasfles te Wenduine	30
19298 De Blauwe, H., Japans bessenwier <i>Sargassum muticum</i> gevestigd te Zeebrugge	33
19300 Vanhaelen, M.-Th., <i>Monodonta lineata</i> (Da Costa, 1778): derde bericht	36
19302 Bauwens, F., Leuke waarneming	37
19303 Adelaer, J., Een vangst van een gevlekte lipvis <i>Labrus berglyta</i> Ascanius, 1772 te Nieuwpoort – Poëzie	38
Korte mededelingen	40

WOORD VOORAF

Ik ben blij jullie deze gevarieerde Strandvlo te kunnen presenteren. Zoals jullie direct zal opgevallen zijn steekt de Strandvlo in een nieuw jasje. Het is niet voor niets de 20ste jaargang! Nieuw is ook dat we dit jaar een totaal ander gebied gaan verkennen tijdens onze meerdaagse excursie: de Engelse noordoostkust. Kwestie van onze horizon te verruimen. De reden daarvoor is echt niet de vuile brij die de Bretoense kusten voor de zoveelste keer teistert... We hadden dit al voordien gepland. Vergeet vooral niet de datum van de jaarvergadering te noteren. Ik wens jullie veel leesgenot!

BESTUURSMEEDEDELINGEN

Lidmaatschapsbijdrage Strandwerkgroep 2000

Wanneer u deze Strandvlo ontvangt is al weer een nieuw jaar begonnen. Hoog tijd dus om uw lidmaatschap te hernieuwen. Stort liefst vandaag nog 250 frank op rekeningnummer : 000-1493424-12 (*opgepast dit is een nieuw rekeningnummer*) of voor de Nederlandse leden 20 gulden op postgiro 0222305 t.n.v. 'De Strandwerkgroep' p/a Bart Verhaeghe, Zuidbroekstraat 11, 8600 Woumen.

Secretaris gezocht

We zijn nog steeds op zoek naar een nieuwe secretaris. Voelt u zich geroepen om het bestuur te versterken, aarzel niet om de voorzitter te contacteren!

Laagwatertabel Oostende /april, mei, juni 2000 (weekends)

April

Za 01/04	05.37-17.49
Zo 02/04	06.20-18.27
Za 08/04	10.03-22.17
Zo 09/04	10.46-23.01
Za 15/04	05.07-17.38
Zo 16/04	06.02-18.25
Za 22/04	09.48-21.57
Zo 23/04	10.10-22.25
Za 29/04	03.41-15.59
Zo 30/04	04.40-16.57

mei

Za 06/05	08.59-21.17
Zo 07/05	09.43-22.01
Za 13/05	03.19-16.00
Zo 14/05	04.38-17.17
Za 20/05	08.47-21.01
Zo 21/05	09.19-21.32
Za 27/05	01.54-14.13
Zo 28/05	02.54-15.13

juni

Za 03/06	07.53-20.16
Zo 04/06	08.39-21.02
Za 10/06	01.39-14.04
Zo 11/06	02.45-15.19
Za 17/06	07.51-20.12
Zo 18/06	08.23-20.44
Za 24/06	-12.12
Zo 25/06	01.06-13.22

LW te :

Boulogne	43 min. vroeger
Calais	19 min. vroeger
Duinkerke	9 min. vroeger
Nieuwpoort	2 min. vroeger
Zeebrugge	8 min. later
Vlissingen	30 min. later

Excursiekalender 2000

Zaterdag, 11 maart: strand De Haan: "Kruip uit je schelp", i.s.m. Natuurreservaten De Haan

Afspraak: 10u30 tramstation De Haan

Meerdaagse excursie van vrijdagavond **14 april** tot zondagmorgen **23 april 2000** naar de Engelse oostkust van Northumberland (zie verder in dit nummer)

Zondag, 7 mei: Sint-Andréstrand tussen Koksijde en Oostduinkerke: "Lenteleven bij de eblijn"

Afspraak: 10u00 strand einde Scottlaan tegenover boothotel "La Peniche"

Zaterdag, 10 juni: de Zeebrugse voorhaven: "Wat leeft en bloeit hier?"

Afspraak: 13u00 kerk Stella Maris, Sint-Christianastraat, Zeebrugge

Zondag, 3 september: strand Oostende, Halve Maan: golfbrekerleven

Afspraak: 10u00 vuurtoren, Hendrik Baelskaai

Zaterdag, 21 oktober: Oostende: bemonsteren spuikom, bezoek oesterkwekerij "De Oosterput" met degustatie van de Belgische oesters

Afspraak: 13u30 Oesterkwekerij - Schietbaanstraat (Spuikom, kant Opex)

Zaterdag, 18 november: de Koksijdse strandhoofden en het strand bij Ster der Zee

Afspraak: 10u30 parking Ster der Zee, einde Blanchardlaan, Koksijde

Zaterdag, 30 december: Westhoekstrand tussen De Panne en Bray-Dunes (Péroquet)

Afspraak: 10u30 einde Dynastielaan (begin reservaat, op het zeedijkje)

Voor praktische informatie i.v.m. bovenstaande uitstappen kun je steeds terecht bij M.-Th. Vanhaelen, Lindegaaarde 3, 1830 Machelen. Telefoonnummer tijdens de week 02/251.86.56 in het weekend 058/51.86.15.

Meerdaagse excursie 2000

Ook in 2000 organiseert de Strandwerkgroep een meerdaagse excursie in het buitenland. Deze maal niet naar de vertrouwde Bretoense kust, maar naar de Engelse oostkust van Northumberland.

We verblijven in zeer comfortabele cottages, gelegen aan de rand van strand en duinen, in Newton by the Sea, nabij het historische stadje Alnwick. Deze cottages zijn naast elkaar gelegen en bieden samen slaapgelegenheid voor 16 personen. De streek biedt zowel zandstranden als rotskusten en staat geklasseerd als "Area of Outstanding Natural Beauty"

Er zijn ook contacten gelegd met de afdeling mariene biologie van de universiteit van Newcastle om ons naar de goede plaatsen te loodsen.

We vertrekken op vrijdag 14 april om 18.15 uur vanuit Zeebrugge met de boot naar Hull. We overnachten aan boord in een 4 persoons binnenhut, zowel op de heenreis als op de terugreis. Na aankomst te Hull rest ons nog ongeveer 350 km met de wagen tot Newton.

De terugkeer is voorzien op zaterdag 22 april, vertrek uit Hull om 18.15 uur en aankomst te Zeebrugge zondag 23 april om 8.30 uur

Het verblijf + heen en terugreis Zeebrugge – Hull, op basis van 4 personen per wagen en overnachting in een 4 persoonshut, zal maximaal 10.000 BF per persoon kosten, ten minste als we minimaal met 12 personen zijn. De juiste prijs hangt af van de bezetting van de wagens en van de cottages. Maaltijden zijn niet in de prijs begrepen.

Om organisatorische redenen vragen we om zo snel mogelijk in te schrijven en een voorschot van 4000 BF per persoon te storten op de rekening van de Strandwerkgroep. Er moeten opties bevestigd worden en de plaatsen op de boot moeten we tijdig reserveren.

Gelieve ook te vermelden of je met je wagen gaat en hoeveel man je eventueel kan meenemen.

*We dringen er dan ook op aan uw inschrijvingsformulier die op de middenpagina van dit nummer te vinden is **vóór 30 januari** terug te sturen naar:*

DE STRANDWERKGROEP

p.a. J.P. Vanderperren

Hoogstraat, 137

B 1980 Zemst (België)

Inlichtingen: tel 015/34.07.81 E-mail: VdpJP@dma.be

Het register

Het register van de eerste 15 jaargangen van de Strandvlo kan je bestellen bij Bart Verhaeghe (adres zie binnenflap). Kostprijs : 200 + 50 fr. verzendingskosten te storten op het rekeningnummer van de Strandwerkgroep (zie binnenflap).

**Jaarvergadering Strandwerkgroep op
zaterdag 12 februari 2000**

Plaats : Jeugdherberg 'De Ploate', Langestraat 82, Oostende

Programma :

09 uur 30: ontvangst met koffie

10 uur 00: voordracht door Jan Haelters met als titel : **'Voorstelling van de BMM en de coördinatie van strandingen van zeezoogdieren aan onze kust'**

Jan Haelters is bioloog, en werkt als wetenschappelijk medewerker bij de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM)

De BMM is een Departement van het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen. In de uiteenzetting zal kort een overzicht gegeven worden van de belangrijkste activiteiten en bevoegdheden van de BMM. Daarna wordt een overzicht gegeven, geïllustreerd met dia's en foto's, van de zeezoogdieren die de laatste jaren op onze stranden zijn aangespoeld.

12 uur 30: middagmaal (vooraf uw naam doorgeven aan Francis Kerckhof - kosten: 260 fr.).

14 uur 00: administratief gedeelte (verslagen van de bestuursleden)

14 uur 45: **Onderwaterleven in Zeeland**. Diashow gegeven door Dr. Alain Norro. Enkele van de dia's werden gebruikt in het boek 'Faune et flore de Zeelande' dat in 1998 gepubliceerd werd door de wetenschappelijke commissie van LIFRAS. Dr. Alain Norro is fysicus en werkt als oceanograaf bij de BMM.

Dr. Alain Norro werkt er aan een project i.v.m. het modelleren van de stromingen in de Weddell Zee (Antarctica). Sinds 1975 houdt hij zich bezig met diepzeeduiken bij FEBRAS, waar hij in 1990 zijn National Instructor Certificate behaalde. In Frankrijk behaalde hij zijn brevet van professioneel instructeur (BEES1). Dr. Norro houdt zich sinds 1977 bezig met onderwaterfotografie en sinds 1987 met wetenschappelijk duiken. Hij is voorzitter van de wetenschappelijke commissie van LIFRAS en secretaris van de wetenschappelijk commissie van CMAS.

Tussenin zal er ruim gelegenheid zijn voor het determineren van mariene organismen. Een aantal stereomicroscopen zal ter beschikking staan van de leden.

Was u in 1999 de gelukkige vinder van een merkwaardige vondst, aarzel niet ze mee te brengen!

Opgelet!! Vergeet niet de datum van onze jaarvergadering in uw agenda te noteren: er worden immers geen afzonderlijke uitnodigingen meer rondgestuurd.

Heropleving van de zaagjespopulatie, *Donax vittatus* aan de Westkust

M.-Th. Vanhaelen

In de Strandvlo van april 1999 kon u lezen hoe het zaagje, *Donax vittatus* na twee strenge winters ongeveer twee jaar van de westkuststranden verdween en vanaf augustus 1998 zich weer langzaam begon te herstellen (Vanhaelen, 1999).

De vorige winter 98-99, die wel met een vroeg vorstoffsief begon, was gelukkiglijk niet te streng zodat gedurende het gans jaar 99 het zaagje eerst een geleidelijke en daarna een explosieve toename heeft gekend. Vooral vanaf de zomer hebben zich te Koksijde meerdere grote strandingen voorgedaan.

Het begon op 17/7/99 toen we tijdens de SWG-excursie bij de eblijn vóór de Schipgatduinen meer dan 50 levende zaagjes opraapten. Zes dagen later, op 23/7/99 heb ik meer dan 500 verse doubletten, levend of pas leeggepikt geteld, tussen Ster der Zee en het centrum van de dijk te St.-Idesbald. De grootste doubletten waren 3,8 cm lang.

- Op 28/7/1999 deed zich een nog grotere stranding voor, ditmaal te Koksijde, Schipgat, met ± 1500 doubletten, waarvan de meesten leefden.
- Op 21/8/1999 telde ik vanaf Ster der Zee tot eind St.-Idesbald (grens De Panne) weer ± 800 verse doubletten; $\pm 1/3$ was nog levend. Eén dag nadien, 22/8/1999 lagen er een 500-tal verse zaagjes, nu van Oostduinkerke, Duinpark tot Koksijde St.-André. Op 6/10/1999 deed zich weer een grote stranding voor te St.-Idesbald, vanaf Ster der Zee tot de grens met De Panne. Het aantal werd geschat op ± 1500 exemplaren, waartussen ook vele levenden, tot 3,9 cm.
- Op 8/11/99 lagen op het Koksijdse strand weer meer dan 1000 verse zaagjes.
- Op 17/11/99 trok één doubletje sterk mijn aandacht door een opvallende monstrositeit: opgezwollen dikke top, gedeukte onderrand en twee bijna even lange schuine zijden, zodat ik de vergelijking maakte met de *Striarca-lactea*-vorm. Het doublet bevatte vleesresten. Dit was de enige misvorming die ik tijdens de grote strandingen in 1999 heb opgemerkt.

Het is duidelijk dat een zaagjespopulatie onder gunstige omstandigheden zeer snel uitbreiding kan nemen doch bij een winters offensief soms bijna uitgeroeid wordt ten gevolge van zijn 'ondiep' leven in de bodem (van iets boven de laagwaterlijn tot enkele 10-tallen meters diep). Maar ik vraag me anderzijds toch af waarom er zulke grote strandingen *Donax vittatus* midden in de zomerperiode plaats vinden. Zulke zomerstrandingen van het zaagje hebben trouwens al eerder plaatsgevonden: namelijk in september 1994 en augustus 1995. (Persoonlijke notities). Leven deze dieren bij grote aangroei misschien zo dicht op de kust en zo ondiep dat ze bij de minste hinder uitspoelen?

Literatuur

Vanhaelen, M.-Th., 1999. Herstel van *Donax vittatus* aan de Westkust na de twee strenge winters 95-96 en 96-97, De Strandvlo, (2): 69-70.

**Ter Yde 1
8670 Koksijde**

Toename van het erwtenkrabbetje, *Pinnotheres pisum* (Linnaeus, 1758)?

M.-Th. Vanhaelen

In korte tijd ontdekte ik, eigenlijk erg toevallig, verschillende exemplaren van het erwtenkrabbetje *Pinnotheres pisum* (fig. 1), het als commensaal levende kleine krabje dat de mantelholte van diverse tweekleppige schelpen en ook manteldieren bewoont (Adema, 1991).

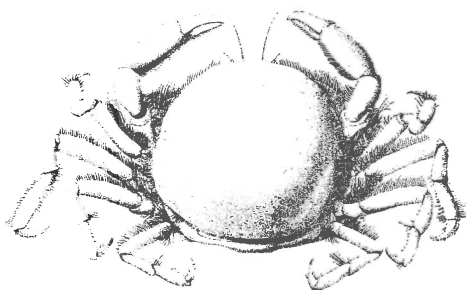

Fig. 1. *Pinnotheres pisum* (vrouwje)
(tekening J. Wessendorp)

Wie regelmatig mosselen eet, wordt er wel eens meer mee geconfronteerd. In Etretat (Normandië), mei 1989, kregen we mosselen geserveerd als voorgerecht. Ons familiegezelschap, 12 personen, kon de erwtenkrabbetjes bijna niet tellen!

Strandmeldingen van onze kust echter, zijn niet zo talrijk. Ik was dus blij verrast, toen ik te Koksijde op 8/11/1999 een levende strandgaper *Mya arenaria* opraapte waarin ook een levend mannetje *Pinnotheres pisum* zat.

Op 12/12/99 lag er een tros levende *Mytilus edulis* bij Ster der Zee, Koksijde. Ik trok er vier grote exemplaren af en kookte ze. Nu was ik nog meer verrast, want in twee van de vier mosselen zat er een koppeltje *Pinnotheres pisum*!

Telkens een ♂ en ♀. Hoeksema (1981) schrijft: 'Meestal wordt een schelp bewoond door één individu. Het komt echter wel voor dat men twee exemplaren in één schelp vindt. Dit kunnen een mannetje en een wijfje, twee mannetjes of twee wijfjes zijn'.

Mijn eigen vroegere waarnemingen zijn maar erg schaars: op 15/2/89 te Oostduinkerke, St.-André vond ik één wijfje in een *Macra corallina* en op 16/9/1996 zat er een wijfje in een dikschalige mossel te Koksijde. Onlangs, op 11/10/1999 waren zeer talrijk

mosselen losgespoeld bij Ster der Zee. Toen verzamelde ik $\pm$ 40 exemplaren maar er was niet één erwtenkrabbetje aanwezig na het koken.

In het Natuurhistorisch Archief van de SWG heb ik trouwens eveneens zeer weinig waarnemingen gevonden van de Belgische kust, namelijk:

17/1/1981	ODK	1 ex. in <i>Mytilus edulis</i>
06/5/1990	DB	1 ♂ ex. vrij zwemmend 60 cm diep

In 6/1986 meldt Annys: Verschillende malen opgemerkt in bijvangsten van Belgische vissers.

Is het toeval dat ik nu in het najaar 1999 verschillende exemplaren vind? Of is deze soort werkelijk talrijker geworden na een paar zachtere winters? Misschien is dit moeilijk na te gaan: mosselelers melden de erwtenkrabbetjes niet en strandwaarnemers gaan niet stelselmatig alle levende bivalven controleren op de aanwezigheid van *Pinnotheres pisum*.

Ter informatie: Adema (1991) vermeldt 16 soorten bivalven waarin reeds erwtenkrabbetjes voorkwamen! Ik zou zeggen: toch goed uitkijken; als iedereen er aandacht voor heeft, komen we meer te weten.

Literatuur

- Adema, J.P.H.M., 1991. De krabben van Nederland en België. Nat. Hist. Mus. Leiden: 190-196.
- Annys, A., 1986. Krabben in bijvangsten van Belgische vissers. De Strandvlo, 6(2): 60-63.
- Hoeksema, B., 1981. Het erwtenkrabbetje, *Pinnotheres pisum* (L.) als commensaal van de paardenmossel, *Modiolus modiolus* (L.). Het Zeepaard, 41(3): 79.

**Ter Yde 1
8670 Koksijde**

Oogwiertjes *Euglena's* spec. op het strand, een teken aan de wand?

Francis Kerckhof

In het najaar van 1998 manifesteerde zich op het strand van de Halve Maan te Oostende ter hoogte van Duin en Zee een *Euglena* bloei. Een deel van dit strand vertoonde toen een groene aanslag. Die bleek grotendeels te worden veroorzaakt door eencelligen, voornamelijk oogwiertjes, *Euglena* spec. Daarvan berichtte ik in de Strandvlo (Kerckhof, 1998), omdat het de eerste maal was dat ik een dergelijk verschijnsel waargenomen had.

Ook dit jaar zag ik opnieuw dezelfde groene aanslag op dezelfde plaats. En opnieuw bleek die veroorzaakt te worden door miljoenen oogwiertjes, *Euglena* spec. Op 21 augustus merkte ik de eerste kleine vlekken op. Tijdens een vorig bezoek, op 16 augustus, was er nog niets te zien. De eerste vlekken waren niet erg uitgebreid. Ze waren gelokaliseerd halverwege het strand. Bij een volgend bezoek, op 29 augustus, was de situatie niet veel gewijzigd. Misschien was een gebrek aan neerslag, waardoor er weinig grondwater doorsijpelde tot op het strand, daar de oorzaak van. Op 5 september echter was de *Euglena* bloei massaal, vooral halverwege het strand.

Op 12 september was er een excursie te Koksijde Ster der Zee. Tijdens het rijden langs de kustweg zag ik groene vlekken op het strand ter hoogte van Raversijde en het Domein van Prins Karel. En ook op het strand van de excursieplaats waren halverwege het strand, waar dit nog vochtig was, uitgebreide groene plekken te zien. Een onderzoek van stalen van deze plaats en ook van het strand van Raversijde toonde weer de massale aanwezigheid van *Euglena's* aan, als voornaamste veroorzakers van de groene kleur.

Op 24 en 26 september was *Euglena* massaal te Oostende ter hoogte van Duin en Zee en nu ook over het ganse strand van de Halve Maan. Dit was vorig jaar niet het geval. Toen bleef de bloei beperkt tot het strand vóór Duin en Zee. Op 3 oktober was de bloei verdwenen.

Vorig jaar zag ik de bloei voor het eerst op 23 augustus, twee dagen later dan dit jaar. Ze duurde ook tot eind september. De periode was dus in beide jaren dezelfde, maar in 1999 was de bloei veel uitgebreider.

Als we het weer van de maanden augustus en september van respectievelijk 1998 en 1999 vergelijken dan blijken er niet veel overeenkomsten. Zo was augustus 1998 normaal qua temperatuur en regenval; de meeste regen viel tussen half augustus en half september. Vooral in het begin van september regende het veel zodat september 1998 uitzonderlijk nat was. Augustus 1999 bleek normaal op gebied van neerslag en temperatuur, de meeste neerslag viel in de tweede helft van augustus. September 1999 was wel uitzonderlijk warm met eerder weinig neerslag. Mogelijk spelen naast het weer in het algemeen nog andere oorzaken een rol in de bloei van *Euglena*.

De verschillende *Euglena* soorten zijn kenmerkend voor eutroof zoetwater. In het mariene milieu zouden ze eerder zeldzaam zijn (Hayward en Ryland, 1990). Op het Zeebrugse strand, in de buurt van de haven, was een *Euglena* bloei eerder al waargenomen (De Winter, 1997). Vermoedelijk wordt de bloei veroorzaakt door *Euglena*'s die voorkomen in grondwater dat insijpelt tot op het strand. En dat water is eutroof. Overigens zijn er nog aanwijzingen voor de verdere eutrofiëring van het mariene milieu. De schuimvorming in de lente, in se een normaal verschijnsel, neemt toe en er is nu ook meer en duidelijker schuimvorming in het najaar tot zelfs in de winter. Er is dus nog werk aan de winkel. Het onlangs verschenen Federaal Rapport Duurzame Ontwikkeling is in dat opzicht weinig bemoedigend. Ik citeer uit de bespreking ervan in het laatste nummer van Milieurama (december 1999): *'De vermindering van de aanvoer van nutriënten ligt ook beneden de verwachtingen. Er bestaat geen concreet actieplan rond dit thema, maar rekening houdend met het internationale karakter van de druk op het mariene milieu, vormen een serie internationale verbintenissen en akkoorden het kader voor dit beleid'*. Welk beleid? In elk geval lijkt mij de huidige bloei, samen met andere verschijnselen, een teken aan de wand..... een veeg teken.

Afgezien daarvan zijn er, zoals ik eerder toevallig ondervond, leuke waarnemingen te doen met deze oogwiertjes. Een vorig jaar genomen zandstaal met *Euglena*'s bewaarde ik verschillende maanden in de koelkast. Toen ik het bakje in december uithaalde en bekeek zag ik geen groen meer. Maar het vochtige zand op de vensterbank in het licht gezet vertoonde al gauw groene vlekken min of meer centraal in het bakje. 's Avonds verdwenen die dan weer om de volgende dag opnieuw te verschijnen. Hoe meer zonlicht hoe duidelijker de vlek. *Euglena* is duidelijk lichtgevoelig of positief fototropisch. De lichtgevoelige detector is een rode oogvlek (stigma), die onder de microscoop dikwijls duidelijk te zien valt en waaraan deze flagellaat ook zijn naam dankt.

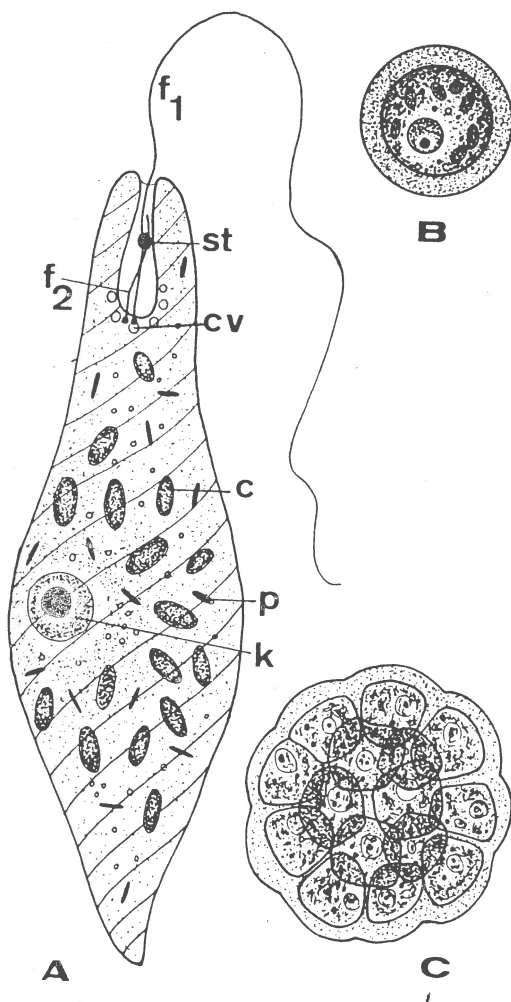

Fig. 1 Oogwiertje (*Euglena viridis*). A. Oogwiertje met flagellen (f_1 en f_2), stigma (st), contractiele vacuolen (cv), chloroplasten (c), paramylum (p) en kern (k). B. Cyste. C. Palmella-stadium.

Een uitgedroogd staal van dit jaar kon ik, door er gewoon water met een flinke schep zout bij te doen, als het ware tot leven wekken. Droogt het milieu uit, dan verdwijnt het zweefhaar en het wiertje vormt een gelatineus omhulsel. In deze rusttoestand kan *Euglena* zich verscheidene malen delen. Deze toestand wordt het palmellastadium genoemd wegen de gelijkenis met een ander wier, dat *Palmella* heet. Bij gunstiger levensomstandigheden wordt het omhulsel doorbroken en elk individu ontwikkelt zich tot een nieuw oogwiertje. De *Euglena* soort in kwestie moet blijkbaar, althans tijdelijk, tegen een behoorlijk hoog zoutgehalte bestand zijn.

Om welke soort het precies gaat weet ik nog altijd niet, hoogstwaarschijnlijk niet om de algemene en alom gekende *Euglena viridis*. En vermoedelijk zaten er in de nazomerbloei ook nog andere groene eencelligen. Voer voor specialisten vrees ik.

Tot slot zou ik de strandjutters onder de lezers willen vragen om op het verschijnsel te letten en mij eventuele waarnemingen te melden. Aangezien de bloei maar in een beperkte periode in het najaar opvalt is het zaak om vooral in september alert te zijn om het fenomeen niet te missen.

Summary

In the late summer, between the end of August and during September, there was once again a bloom of the euglenoid *Euglena* spec. on several beaches along the Belgian coast. The phenomenon has been observed now for the second year in succession. The 1999 bloom seemed to be heavier and more extensive than the one in the previous year. Most likely the phenomenon was due to an inflow eutrophic water.

Literatuur

- De Winter, F., 1997. Wierbloei op het strand van Zeebrugge. De Strandvlo 17(3): 89
- Hayward, P.J. and Ryland, J.S., 1990. The marine fauna of the British Isles and North-West Europe. Vol. 1. Oxford: Clarendon press
- Kerckhof, F., 1998. Bloei van *Euglena*, een ééncellig oogwiertje op een strand te Oostende. De Strandvlo, 18(3): 130-132.

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**

Schilden van *Liocarcinus vernalis* de grijze zwemkrab terug talrijker op de stranden van de Westkust

M.-Th. Vanhaelen

- Vanaf oktober 1998 zijn er regelmatig weer schilden van de grijze zwemkrab (fig. 1) aangespoeld van Oostduinkerke tot Bray-Dunes.
- Tot eind 1988 raapte ik 16 schildjes op van 2 cm tot 2,9 cm.
- De winter 1999 leverde me 8 schildjes op van 1,7 cm tot 2,9 cm. Oktober 1999 bracht meer en wind en reeds 18 schilden.
- Gedurende de maand november kwam dan een grote opstoot: er strandden vóór Oostduinkerke en Koksijde 194 schilden, dit aantal slaat tenminste op degenen die ik opraapte, waarschijnlijk had langer en aandachtiger zoeken nog een groter aantal opgeleverd..

Op één dag, namelijk 24 november 1999 bedroeg mijn vondst te St.-André 95 exemplaren. Slechts één dood ♀ dier is gestrand op 9 november 1999; de schildbreedte ervan is 2,6 cm.

Op 5 en 6 december tenslotte heb ik nog 21 schilden *L. vernalis* verzameld. Het kleinste schild van de novemberstrandingsen was slechts 1,4 cm breed, doch het merendeel had een schildbreedte van $\pm$ 2,5 cm à 2,7 cm. Enkele exemplaren waren reeds groter dan 3 cm, namelijk van 3,2 cm tot 3,8 cm.

Zeker te volgen, nu de winter met rasse schreden nadert!

Toename van schilden van de blauwpootzwemkrab *Liocarcinus depurator* (Linnaeus, 1758) te Koksijde

M.-Th. Vanhaelen

De blauwpootzwemkrab *Liocarcinus depurator* (fig. 2) bleef in de jaren 1994 tot 1997 een eerder zeldzame verschijning op het Koksijdse strand. In totaal deed ik in die tijd maar acht vondsten: 3 schilden in 1994, één schild, 1 levend en 1 dood dier in 1995 en in 1996 twee schilden. Het breedste schild was 5 cm (24-3-96 – Koksijde). Volgens

Adema (1991) kan de schildbreedte bij de wijfjes maximaal 5,6 cm bedragen en bij de mannetjes 6,7 cm.

Gedurende 2,5 jaren heb ik deze soort niet meer op het strand aangetroffen ten gevolge van de twee koude winters 95-96 en 96-97.

- In 1998 (september en december) verzamelde ik opnieuw vier schilden
- In 1999 raapte ik reeds elf van deze schilden (tussen 2,8 cm en 4 cm) op, waarschijnlijk lagen er nog meer, want ze worden heel gemakkelijk over het hoofd gezien door de oppervlakkige gelijkenis en overeenkomst in grootte met *Liocarcinus holsatus*. Negen van deze elf schilden werden in amper 2 maanden gevonden, namelijk van 6 oktober 99 tot 6 december 1999. De komende wintermaanden zal deze opgaande trend voor de blauwpootzwemkrab misschien verder bevestigd worden. Uitkijken dus, telkens er veel krabbenschilden aanspoelen.

Ook de gewimperde zwemkrab *Liocarcinus arcuatus* is terug aan onze Westkust

M.-Th. Vanhaelen

Sinds de vondst van een juveniel schild van 1,7 cm met nog aanwezige wimpertjes tussen de ogen (Vanhaelen, 1998) op 30 augustus 1998 heb ik regelmatig de schilden van deze soort *Liocarcinus arcuatus* (fig. 3) op de stranden van De Panne, Koksijde en Oostduinkerke aangetroffen; enkelen in de winterperiode 1998, de meesten in de herfstperiode 1999. In totaal zijn dit reeds 25 schilden. De breedtes van de carapaxen variëren tussen 1,7 cm en 3,5 cm. De maximale afmeting volgens Adema (1991) is 4,6 cm

Het leuke bij deze schildjes is dat ze vaak een symmetrisch vlekkenpatroon vertonen onder de ogen dat na opdrogen bruin, roodachtig of oranje kan zijn. Ook deze soort, die bij mijn weten nooit erg talrijk werd aangetroffen - behalve in 1994 (d'Udekem d'Acoz, 1995) - blijven we aandachtig volgen.

Naschrift:

Op 19 december 1999 tijdens de SWG-eindejaarsexcursie in De Panne (Westhoekstrand) werden nog eens 11 schilden van de gewimperde zwemkrab verzameld: 4 door Hans De Blauwe, 2 door Francis Kerckhof, 1 door Ingrid Jonckheere en 4 door Marie-Thérèse Vanhaelen. Dit bevestigt weer eens dat deze soort toegenomen is vóór de Westkust. Een dag nadien, op 20 december, lagen op hetzelfde traject nog 2 schilden van deze soort.

Literatuur

- Adema, J.P.H.M., 1991. De krabben van Nederland en België. Nat. Hist. Mus. Leiden: 190-196.
- Udekem d'Acoz, d', C., 1995. Echouage en masse de *Liocarcinus arcuatus* (Leach, 1814) sur la côte Belge en janvier 1994, remarques biométriques et liste des épibiontes (Crustacea, Decapoda, Brachyura, Portunidae). De Strandvlo, 15(1): 10-13.
- Vanhaelen, M.-Th., 1998. *Liocarcinus arcuatus* terug te Koksijde, na de strenge winters 95-96 en 96-97. De Strandvlo, 18(3): 136

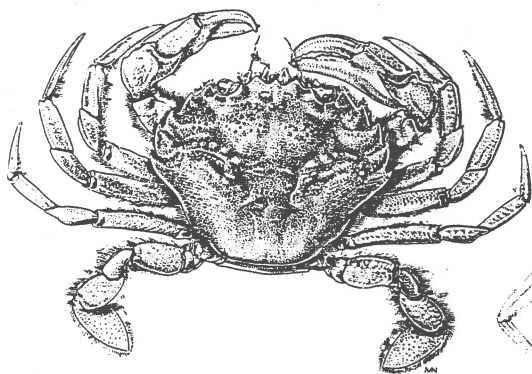

Fig. 1. *Liocarcinus vernalis* (Tekening I. van Noortwijk)

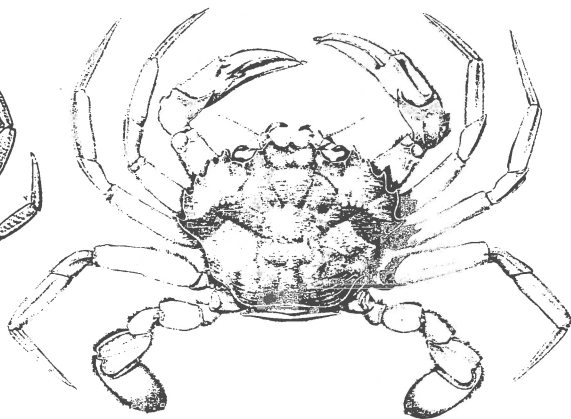

Fig. 2. *Liocarcinus depurator* (tekening J. Wessendorp)

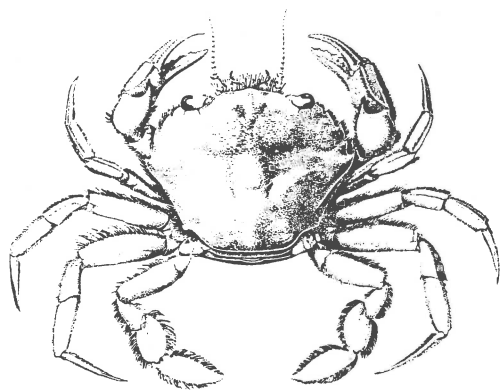

Fig. 3. *Liocarcinus arcuatus* (tekening J. Wessendorp)

Ter Yde 1
8670 Koksijde

Impressies van twee strandwandelingen tussen Oostende en Zeebrugge

Hans De Blauwe

Elk winterhalfjaar nodigen twee van mijn vrienden mij uit voor een strandwandeling. Daarbij zoeken we in hoofdzaak in de vloedlijn naar dode vogels. Andere waarnemingen zijn uiteraard ook welkom. Zulke lange wandeling, in vogelvlucht 20 km, of bijna een derde van onze kust, geeft een beeld van de variatie aan aanspoelsels op de verschillende stranden. De volledige wandeling bedraagt toch zeker 35 km want je moet er de afstanden buiten het strand bijtellen, alsook de tientallen zigzagbewegingen die we maken tussen de waterlijn en de vloedlijn. We lopen namelijk ongeveer 20 meter van elkaar en komen samen telkens er iets bijzonders gevonden wordt. Op deze wijze vinden we meer en kunnen we elke vondst bewonderen.

Eerste wandeling op 13 februari 1999

Na een fikse wandeling van het treinstation van Oostende naar de Halve Maan, komen we bij zonsopgang op het strand. Er staat een strakke westenwind en het vriest lichtjes.

Op het ganse traject tellen we alle dode vogels. We stellen bijna geen stookolie vast. Geen enkele van de gevonden vogels is geringd of gemerkt. We noteren 2 alken *Alca torda*, 64 zeekoeten *Uria aalge* en 1 levend exemplaar, 3 kokmeeuwen *Larus ridibundus*, 5 drieteenmeeuwen *Rissa tridactyla*, 1 dwergmeeuw *Larus minutus*, 1 roodkeelduiker *Gavia stellata*, 2 futen *Podiceps cristatus* en opvallend veel noordse stormvogels *Fulmarus glacialis*, namelijk 30 !

Van Oostende tot voorbij Bredene liggen opvallend veel wulkekapsels en donkergekleurde wulken *Buccinum undatum*, 8 eikapsels van de hondshaai *Scyliorhinus canicula*, 7 eikapsels van de stekelrog *Raja clavata*, 1 dunlipharder *Liza ramada*, 3 gewone zeesterren *Asteria rubens*, 36 gewone zeeappels *Psammechinus miliaris*, 1 dode fluwelen zwemkrab *Liocarcinus puber* en 1 carapax ervan, 2 doubletten van de grote strandschelp *Mactra corallina*, waarvan 1 met dood dier en honderden witte dunschalen *Abra alba* met dood dier. Op een plastic bak vinden we schilferige dekschelpen *Pododesmus squamula* en een tiental noorse rotsboorders *Hiatella arctica*. Op een andere bak staan 3 eendemossels *Lepas anatifera*.

Iets voor De Haan komen we op een steiler strand dat in het verleden werd opgespoten met zand van de Vlaamse banken. Er ligt haast geen aanspoelsel in de vloedlijn. Wel vinden we in het schelpengruis veel klepjes van arkschelp *Striarca lactea*, enkele *Diplodonta rotundata*, en *Astarte spec.* en een *Macoma obliqua*. Het strand van De Haan is mechanisch schoongemaakt, waardoor leuke vondsten ontbreken. In deze badstad nemen we een warme maaltijd. Daarna zetten we onze tocht verder richting Wenduine. Het is ondertussen vloed geworden. We rapen een eikapsel op van de gevlekte rog *Raja montagui* en een klep van de venusschelp *Chamelea gallina striatula*. Door de schoonmaakwoede van het gemeentebestuur vinden we verder slechts honderden witte dunschalen met dood dier. Het strand wordt net gehouden voor de toeristen, nochtans valt het op dat de vloedlijn de meeste aandacht trekt bij de wandelaars!

Net voor Wenduine trekt een grote cylinder onze aandacht, vooral door de erbij geplaatste paaltjes die met een politielint zijn verbonden. We peuteren voorzichtig organismen van de metalen buis, waarbij we de nieuwsgierige voorbijgangers de stuipen op het lijf jagen door te zeggen dat het om een bom gaat. De verzamelde monsters verdienen een grondig onderzoek thuis en verdwijnen in de excursietas. Van wat er aan interessants op dit voorwerp te vinden was bericht ik in een apart artikeltje.

Van Wenduine tot Blankenberge vinden we meer aangespoelde wieren, een gewone zeester *Asterias rubens* en een dood zoetwaterinsect, de geelgerande watertor *Dysticus marginalis*. Dan volgt een lange tocht rond de spuikom en de jachthaven van Blankenberge om terug het strand te bereiken aan de overkant van de havengeul. Aan de Kerkstraat neem ik afscheid van mijn vrienden die met de trein huiswaarts keren. Nog razend enthousiast zet ik de tocht voort richting Zeebrugge. Op het strand voor Blankenberge liggen grote hoeveelheden aangespoelde hydropoliepkolonies, elders waren die schaars. Voorbij de Pier liggen nog 3 eikapsels van de stekelrog *Raja clavata*, 3 rugschilden van de fluwelen zwemkrab *Liocarcinus puber*, weer massaal wulkekapsels en tientallen lege wulken *Buccinum undatum*. Verder nog een plastic bak met daarop 155 eendemossels *Lepas anatifera*.

Aan het einde van de tocht, in Zeebrugge, wordt het reeds donker. In het café vanwaar ik opbel voor vervoer naar huis raak ik tenslotte nog in een heus carnavalfeest verzeild.

Tweede wandeling op 9 oktober 1999

Er staat een stevige westenwind, het blijft droog maar volledig bewolkt en de temperaturen bereiken een aangename 14 graden. De strandvondsten zijn van een heel ander karakter dan deze van de februariwandeling.

We vinden slechts 5 dode vogels, namelijk 1 kokmeeuw, 1 onvolwassen meeuw met ring L-84946, 2 koperwieken en 1 goudhaantje of vuurgoudhaantje. Tussen Bredene en De Haan stapt een juveniele kleine mantelmeeuw of zilvermeeuw met aan de rechterpoot een blauwe ring met vermelding in witte letters AAAA.

Het Instituut voor Natuurbehoud meldt in nieuwsbrief nummer 11 dat deze vogel geringd werd in de voorhaven van Zeebrugge en doet een oproep om aflezingen van dergelijke ringen te melden teneinde korte verplaatsingen in de loop van het jaar te kunnen volgen.

Over gans het traject ligt om het paar meter een schelp van de zeekat *Sepia officinalis* meestal tussen 4 en 7 cm lang, soms een groter exemplaar. In Oostende opvallend veel dode krabben en carapaxen van vooral de gewone zwemkrab *Liocarcinus holsatus* en de Noordzeekrab *Cancer pagurus*, in mindere mate van de strandkrab *Carcinus maenas* en de fluwelen zwemkrab *Necora puber*. In Wenduine vinden we de enige dode breedpootkrab *Portunus latipes*.

Van Oostende tot De Haan vinden we regelmatig lege zeeappels *Psammochinus miliaris* en doubletten met of zonder dood dier van het zaagje *Donax vittatus*. Van De Haan tot Blankenberge wordt geen enkel zaagje aangetroffen. Van Bredene tot Blankenberge liggen 15 aangespoelde zeepaddestoelen *Rhizostoma pulma*.

Eikapsels van haaien en roggen genieten ook onze belangstelling. Met argusogen zorgen we dat we geen enkel exemplaar missen. Van de stekelrog *Raja clavata* vinden we er 1 te Bredene en 3 tussen Wenduine en Blankenberge. Enkel vanaf De Haan treffen we er aan van de hondshaai *Scyliorhinus canicula* en het worden er 20.

Vermeldenswaardig zijn nog een halfgeknotte strandschelp *Spisula subtruncata* met vleesresten en een dode heremietkreeft *Diogenes pugilator* in de Bredense vloedlijn. Een vijftal wulken *Buccinum undatum* hebben gaatjes in de windingsas en worden meegenomen voor onderzoek naar de aanwezigheid van de boorpok *Trypetesa lampas*.

Twée stukken plastic tussen De Haan en Blankenberge zijn bezet met eieren van de fuikhoorn *Hinia reticulata*.

Te Wenduine en ook verder richting Blankenberge wordt heel wat vis gehengeld. We tellen in de vismandjes een horsmakreel *Trachurus trachurus* van 12 cm, minstens 15 zeebaarzen *Dicentrarchus labrax* tussen 12 en 45 cm, 3 schollen *Pleuronectes platessa* van 20 cm, 3 gullen *Gadus morrhua* van 45 cm en een steenbolk *Trisopterus luscus*.

In de vloedlijn van De Haan liggen enkele stukjes plastic aangespoeld met onder andere mosdierpjes *Bryozoa*: een stuk plastic dakbedekking met *Conopeum reticulum* en een ongedetermineerde soort, een plastic buisje met *Electra pilosa*, *Escharoides coccinea*, *Celleporella hyalina*, *Schizomavella linearis* en enkele kokers van de driekantige kalkkokerworm *Potamoceros triqueter*.

Af en toe ligt in de vloedlijn een blad van de blauwe zeedistel *Eryngium maritimum*, dit tussen De Haan en Blankenberge. Van iets voor De Haan tot zeker Zeebrugge liggen heel wat zoetwaterplanten aangespoeld. We zien onder andere kroos *Lemna spec.*, gedoornnd hoornblad *Ceratophyllum demersum*, waterpest *Elodea canadensis* en riet *Phragmites communis*. In de spuikom van Blankenberge vinden we enkele plantjes kroosvaren *Azolla spec.*

Watergang 6
8380 Dudzele

Een dwaalgast aan onze kust: een klapmuts (*Cystophora cristata*, Erxleben 1777) op het strand te Heist

Jan Haelters en Francis Kerckhof

Samenvatting

Op 3 oktober 1999 werd een levende klapmuts *Cystophora cristata* aangetroffen te Knokke-Heist. Het betrof een jong mannetje van ongeveer 6 maanden oud. Het werd overgebracht naar het zeehondenopvangcentrum van National Sea Life Blankenberge. Het dier zal vrijgelaten worden in de Noordzee in de eerste maanden van 2000. De klapmuts is zeer zeldzaam in de zuidelijke Noordzee. Dit was de tweede melding van een klapmuts in België. De eerste melding betrof een vrouwtje van ongeveer een jaar oud dat in binnenwateren gevangen werd in maart 1987.

Summary

On 3 October 1999 a live hooded seal *Cystophora cristata* was found at the beach of Knokke-Heist, Belgium. The animal was a young, approximately 6 months old male. It was taken to the seal rehabilitation centre of National Sea Life Blankenberge. The animal will be released in the North Sea in early 2000. The hooded seal is very rare in the southern North Sea. This is the second record in Belgium, the first case being a one year old female that was caught in inland waters in March 1987.

Uitzonderlijke stranding voor onze kust

Op 3 oktober 1999 werd in het Vlaams natuureservaat 'Baai van Heist' (Knokke-Heist) een levende klapmuts *Cystophora cristata* aangetroffen. Deze voor onze kust heel zeldzame zeehond werd overgebracht naar het zeehondenopvangcentrum in National Sea Life Blankenberge. Na een onderzoek uitgevoerd door Dr. J. Van Gompel bleek dat het dier tamelijk mager was, maar toch in een relatief goede gezondheid verkeerde. Het zowat zes maanden oud mannetje woog ongeveer 35 kg. De stranding van een klapmuts is voor onze kust erg uitzonderlijk. Het dier, dat Filip gedoopt werd, kreeg in de media dan ook heel wat aandacht.

Het enige andere gekende geval van een klapmuts in België dateert van 1987 (Asselberg, 1987; Van Bree, 1997). Op 28 februari 1987 werd een 'zeehond' waargenomen in de Schelde nabij Gent. Vermoedelijk werd dezelfde zeehond de volgende weken ook waargenomen in Brugge en opnieuw te Gent. Tenslotte werd dit dier, waarvan later bleek dat het een klapmuts was, gevangen in Doornik op 12 maart. Dit vrouwtje woog bij de vangst zo'n 70 kg (Kruythoof, 1987), en was dus waarschijnlijk een jaar oud. Het werd via de dierentuin van Antwerpen overgebracht naar de zeehondencrêche te Pieterburen, waar het gestorven is.

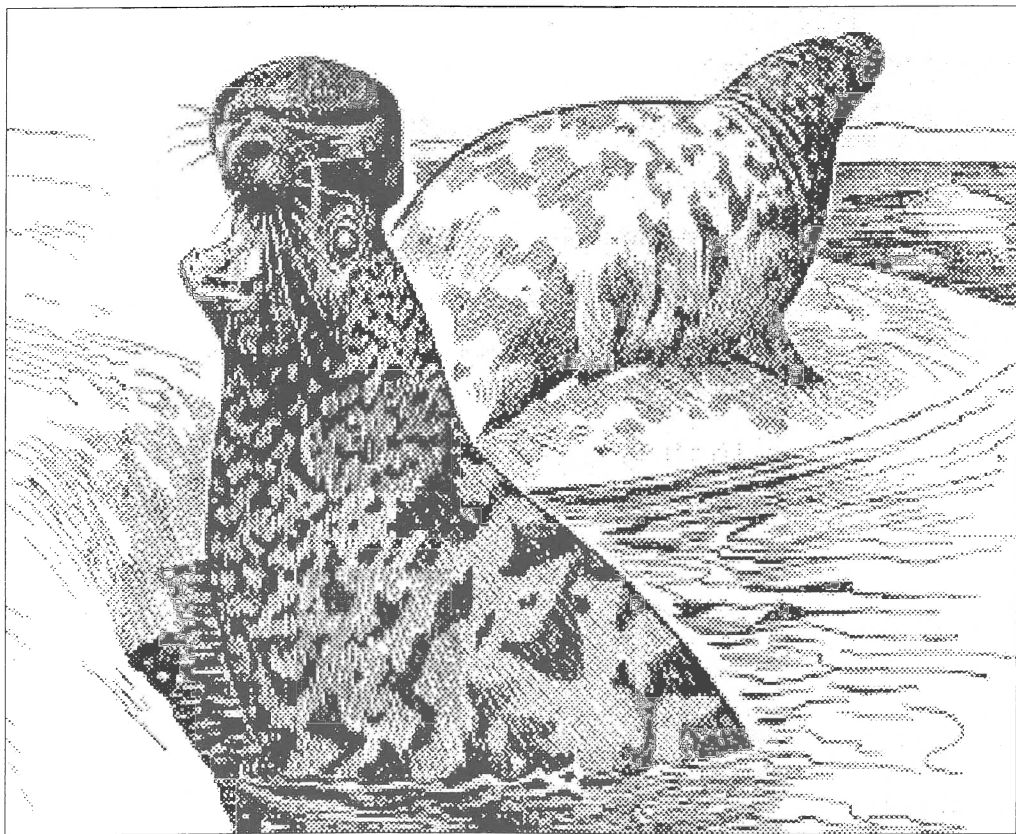
Voorkomen van de klapmuts

Klapmutsen leven in de noordelijke Atlantische Oceaan. Ze komen voor op de rand van het pakij, en in de zeeën rond Spitsbergen, Jan Mayen, Groenland, Labrador en Newfoundland tot in Baffin Bay (o.a. Bonner, 1989; Reijnders, 1997). Het zijn zwervende dieren die buiten het voortplantingsseizoen grote afstanden kunnen afleggen. Klapmutsen worden dan vaak rond IJsland, Noorwegen en ten noorden en westen van Schotland waargenomen (o.a. Folkow et al., 1996). In uitzonderlijke gevallen dwalen klapmutsen af naar de zuidelijke Noordzee en naar de Atlantische kusten van Frankrijk, Spanje en Portugal (zie bijvoorbeeld: Derix & Van Bree, 1997; Duguy, 1986a; 1986b; Duguy et al., 1989; Van Bree, 1997). Enkele malen werden klapmutsen waargenomen in het westelijk deel van de Beaufortzee, en zelfs in de Stille Oceaan (Burns & Gavin, 1980; Fay, 1995).

Levenswijze

De klapmuts is een grote zeehond. De mannetjes wegen gemiddeld 250 kg, maar kunnen meer dan 400 kg zwaar worden. Vrouwtjes wegen gemiddeld 180 kg. De jongen van de klapmuts zijn bij de geboorte, die plaatsvindt op het pakij tussen midden maart en midden april opmerkelijk volgroeid. Dat hangt samen met het onzekere bestaan op het pakij. De eerste rui van de jongen vindt reeds vóór de geboorte plaats. De jongen komen zelfs ter wereld met een onderhuidse vetlaag, dit in tegenstelling tot andere zeehonden (Bonner, 1989). Ze wegen bij de geboorte ongeveer 22 kg. Ze worden reeds gespeend na 3 tot 5 dagen. Daarmee heeft dit dier de kortste lactatietijd van alle zoogdieren (Bowen et al., 1985). Tijdens die korte zoogtijd verdubbelen de jongen in gewicht. Onmiddellijk na het spenen paart het vrouwtje opnieuw.

Klapmutsen danken hun naam aan de opmerkelijke neus van de volwassen mannetjes. De neusholtes zijn vergroot en vormen een opblaasbare 'muts' (zie onderstaande figuur). Om het helemaal mooi te maken kunnen mannetjes uit één neusgat het internasaal septum, een rood vlies, naar buiten blazen. Dat doen ze door één van beide neusgaten te sluiten en terzelfdertijd de muts op te blazen. De mannetjes gebruiken dit vertoon om indruk te maken op elkaar bij hun strijd om paringsbereide vrouwtjes. Wanneer het ritueel van indruk maken met de muts, gepaard met specifieke geluiden en bewegingen geen effect heeft, zal een vechtpartij uitmaken welk dier met het wijfje kan paren.

Omwille van de dichte vacht, waarvan de rug een prachtige blauw-grijze rug kleur heeft, werden jonge klapmutsen ('bluebacks') in het verleden fel bejaagd. Deze jacht verminderde sterk door protestcampagnes van milieubewegingen, onder meer gevolgd door een invoerverbod voor de pelsen in de Europese Unie (Richtlijn 83/129/EEC; 1983). De populatiegrootte wordt op 500.000 – 600.000 dieren geschat (Reijnders et al. 1993).

De prooi van klapmutsen bestaat uit allerlei benthische ongewervelden, maar vooral uit vis zoals kabeljauwachtigen, haring, roodbaars (*Sebastes spec.*) en heilbot, en inktvis, zoals *Gonatus frabricii* (o.a. Reijnders et al., 1997). Hun grootste vijanden zijn, naast de mens, de zwaardwalvis, de ijsbeer en de groenlandse haai. Klapmutsen kunnen meer dan 1000 meter diep duiken, en daarbij langer dan 52 minuten onder water blijven (Folkow & Blix, 1994).

Vrijlating

De gestrande klapmuts blijft nog een tijdje te bezichtigen in National Sea life te Blankenberge. Het vrijlaten van het dier wordt gepland voor begin 2000. Waar die vrijlating zal plaatsvinden is nog niet bekend. Het is niet aangewezen om dit dier van het hoge noorden aan onze kust of in de Westerschelde vrij te laten, zoals gerevalideerde grijze en gewone zeehonden. Verschillende mogelijkheden om het dier naar een meer noordelijke plaats te transporteren worden onderzocht. In het verleden werden klapmutsen die in Nederland strandden, na een herstelperiode vrijgelaten in de Noordzee. Laten we alvast hopen dat Filip niet hetzelfde lot wacht als de klapmuts die in 1997 te Calais strandde. Dit dier werd in maart van datzelfde jaar reeds vrijgelaten in de Noordzee. Zes maanden later werd het door zeehondenjagers gedood in Groenland, meer dan 4900 km van de plaats waar het vrijgelaten was (Derix & Van Bree, 1997).

Met dank aan Dr. J. Van Gompel, National Sea Life Blankenberge, Dr. P. Van Bree, en J. Tavernier.

Literatuur

- Asselberg, R., 1987. Een "zeehond" in de Belgische binnenwateren. *Marswin*, 8(1): 27-28.
- Bonner, W.N., 1989. The natural history of seals. Bromley: Helm, 196p.
- Bowen, W.D., O.T. Oftedal & D.J. Boness, 1985. Birth to weaning in 4 days: remarkable growth in the hooded seal, *Cystophora cristata*. *Canadian Journal of Zoology*, 63(12): 2841-2846.
- Burns, J.J. & A. Gavin, 1980. Recent records of hooded seals, *Cystophora cristata* Erxleben, from the western Beaufort Sea. *Arctic*, 33(2): 326-329.
- Derix, R.R.W.M. & P.J.H. Van Bree, 1997. On two recent life-strandings of adult hooded seals (*Cystophora cristata*, Erxleben, 1777) on the Westeuropean continental coast. *Mammalia*, 61(4): 631-633.
- Duguy, R., 1986a. Cétacés et Pinnipèdes de la région arctique et subarctique observés sur les côtes de France. ICES CM-1986/N:6, Council Meeting, Copenhagen, 9 oktober 1986, 5 p.
- Duguy, R., 1986b. Rapport annuel sur les cétacés et pinnipèdes trouvés sur les côtes de France XV - année 1985. *Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime*, 7(4): 507-522.
- Duguy, R., C. Nores, C. Perez & M. Sequeira, 1989. Répartition et fréquence des pinnipèdes sur les côtes Atlantiques de France, d'Espagne et du Portugal. ICES CM-1989/N:3, Council Meeting, Den Haag, 5 Oktober 1989, 11 p.
- Fay, F.H., 1995. An earlier Pacific record of a hooded seal. *Marine Mammal Science*, 11(3): 415.
- Folkow, L.P., P.E. Mårtensson & A.S. Blix, 1996. Annual distribution of hooded seals (*Cystophora cristata*) in the Greenland and Norwegian Seas. *Polar Biology*, 16: 179-189.
- Folkow, L.P. & A.S. Blix, 1994. Distribution and diving behaviour of hooded seals. In: Blix, A.S., L. Walloe & O. Witang (eds): Whales, seals, fish and man. Proceedings of the international symposium on the biology of marine mammals in the north-east Atlantic: Tromsø, Noorwegen, 29 november – 1 december 1994. Amsterdam: Elsevier Science B.V. vol. 4.
- Kruijthoof, C., 1987. Een jonge klapmuts in de Schelde. *Zoo Antwerpen*, 52(4): 16.
- Reijnders, P., S. Brasseur, J. van der Toorn, P. van der Wolf, I. Boyd, J. Harwood, D. Lavigne & L. Lowry, 1993. Seals, fur seals, sea lions, and walrus. Status survey and conservation action plan. Gland: IUCN, 88p.
- Reijnders, P., G. Verriopoulos & S. Brasseur (eds.), 1997. Status of pinnipeds relevant to the European Union. Wageningen: IBN Scientific Contributions 8, IBN-DLO, 195 p.
- Van Bree, P.J.H., 1997. On extralimital records of Hooded seals, *Cystophora cristata* (Erxleben, 1777), on the western European continental coast. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, 62: 182-186.

Jan Britostraat 24
8200 Brugge

Muscarstraat 14
8400 Oostende

Waarnemingen van *Aequorea vitrina* Gosse, 1853 langs de Belgische kust tijdens de zomer van 1999

Hans De Blauwe

Dit fraaie kwalletje, ook wel lampenkapje genoemd, had ik leren kennen tijdens een excursie in Nederland op 31 juli 1999. Over een afstand van ongeveer 500 meter vond ik in het ondiepe water langs de oever van het Grevelingenmeer 5 lampenkapjes *Aequorea vitrina* Gosse, 1853. Ze waren in niet al te beste staat en vermoedelijk met de wind naar de kant gedreven. Met deze ervaring liep ik de oevers van de achterhaven van Zeebrugge af met volgend resultaat:

02/08/99	3 ex	langs 300 m oever aan de Kiwiweg, beschadigd
04/08/99	5 ex	tussen 3 en 7 cm diameter, zwemmend maar beschadigd in het verbindingsdok
05/08/99	1 ex	8 cm doorsnede, in goede staat, aan de Herdersbrug
07/08/99	8 ex	in goede staat in het verbindingsdok
12/10/99	2 ex	in perfecte staat aan de oever van de Kiwiweg

In principe kunnen deze kwallen vanuit zee de achterhaven via de zeesluis zijn binnengespoeld. Dit lijkt me onwaarschijnlijk gezien er uit deze periode geen waarneming zijn uit de voorhaven, noch van het strand. Als er in de achterhaven 19 ex worden aangetroffen, dan zou je op het strand toch tientallen exemplaren kunnen verwachten. Intens onderzoek naar het voorkomen van hydromedusen en kwallen in het Zeebrugse leert ons dat er een duidelijk verschil is tussen de medusenfauna binnen of buiten de zeesluis (artikel in voorbereiding).

Het poliepstadium van *Aequorea vitrina* moet vrijwel zeker in de achterhaven aanwezig zijn.

In Nederland worden de meeste waarnemingen gedaan door duikers, in diep water in het Grevelingenmeer. Het betreft dan zeer levendige exemplaren. Wij vonden in het Grevelingenmeer en in Zeebrugge beschadigde of nauwelijks actieve dieren langs de

oever. Een in het aquarium gehouden exemplaar was overdag vrij inactief. Bij nacht, in de duisternis, ontplooidde het dier zich tot een zeer actieve zwemmer.

Vermoedelijk zijn de dieren op hun best in het diepe water, waar de lichtintensiteit gering is. Exemplaren die toevallig in de hogere waterlagen terechtkomen, worden onder invloed van het licht inactief en drijven met de stroming, veroorzaakt door de wind, naar de oever. Daar, boven de wervelden, hechten zich gasbelletjes aan de kwal, waardoor hij helemaal hulpeloos wordt. Predatoren hebben dan een gemakkelijke prooi (aanpikken door meeuwen) en al vlug raakt de kwal beschadigd.

In juni van vorig jaar had Marie-Thérèse Vanhaelen het lampenkapje aangespoeld gevonden op het Nieuwpoortse strand (Vanhaelen, 1998). Dit jaar deed Marie-Thérèse Vanhaelen volgende waarnemingen op het strand:

16/07/99	2 ex	beschadigd, langs de laagwaterlijn te Koksijde
18/07/99	1 ex	beschadigd, langs de laagwaterlijn te Oostduinkerke

Verder zijn van 1999 geen strandwaarnemingen voorhanden.

Literatuur

- Ates, R.M.L., 1997. *Aequorea vitrina* Gosse, 1853: een Nederlandse kwal, maar waar zijn de poliepen? *Het Zeepaard*, 57: 127-132.
- Ates, R.M.L., 1998. Het lampekasje (*Aequorea vitrina*) en de index. *Het Zeepaard*, 58: 158-159.
- Vanhaelen, A., 1999. Nog iets over *Aequorea vitrina* Gosse, 1853. *Het Zeepaard*, 59: 26-29.
- Vanhaelen, M.-Th., 1998. Stranding van de hydromeduse *Aequorea vitrina* Gosse, 1853 op de Belgische kust. *De Strandvlo*, 18: 125-127.

**Watergang 6
8380 Dudzele**

***Chlamys distorta* en andere allochtonen op aangespoelde gasfles te Wenduine**

Hans De Blauwe

Zoals beloofd in een vorige bijdrage bespreek ik hier de vondsten van de metalen cilinder die op 13 februari 1999 op het strand van Wenduine aangespoeld was. Hij lag iets ten westen van de rotonde. Het ding was afgezet met twee paaltjes en linten van de politie. Op het eerste zicht kon het een aangespoelde bom zijn. De cilinder was naar schatting 3 meter lang en ongeveer een halve meter in diameter. Op beide uiteinden zat een bout zodat het ding niet kon recht gestaan hebben. Uit één van de bouten stak een glanzend koperen buisje. Dit laatste wees erop dat het geen bom betrof maar eerder een gasfles.

De politie was diezelfde morgen om 9 uur op de hoogte gebracht van de vondst, had de paaltjes met lint geplaatst en de ontmijningsdienst gevraagd het ding weg te halen. Bij telefonisch contact met deze laatste dienst, wist men niet te vertellen wat het was, maar dat het zou vernietigd worden. Dat het een gashouder kon zijn, vond men aannemelijk.

Vast staat dat de fles niet kon staan, maar op zijn plaats moest gehouden worden door middel van beugels en dat een koperen buisje de fles verbond met een of ander systeem. Mogelijks was het een houder voor 'halon', een gas dat in schepen gebruikt wordt in automatische brandblussystemen. De fles moet enige jaren in een scheepswrak gehangen hebben getuige de uitgebreide begroeiing. Het glanzend koperen buisje wijst erop dat hij waarschijnlijk pas recent afgebroken was. Hij spoelde aan op 12 februari even voor middernacht, bij vloed. Die ganse nacht en de volgende ochtend had het flink gevoren zodat alle dieren erop gestorven zijn.

Op de fles was een ongewone fauna aanwezig:

Chlamys distorta (fig. 1.): 6 exemplaren, alle met dood dier. Ik kon er 3 exemplaren afhalen. Verder nog lege kleppen, innig verenigd met de roestige cilinder en overgroeid met allerlei kleine organismen. Van de recente exemplaren is de grootste 26 mm hoog en 26 mm breed, asymmetrisch ontwikkeld en voorzien van 30 tot 45 van de top uitstralende ribben. De ribben zijn niet altijd even breed en onregelmatig geschubd.

Volgens Ryland & Hayward (1996) is dit een gewone soort rond de Britse eilanden, voorkomend van Noord-Noorwegen en IJsland tot West Afrika. Voor België zou dit de eerste vondst zijn.

Monia patelliformis : daarvan enkele exemplaren. Van deze paardezadelsoort verzamelde ik 2 exemplaren met dood dier. Het grootste meet 25 x 21 mm. Het andere is kleiner dan 1 cm. Verspreiding van Noorwegen tot de Middellandse zee. Bij ons zeldzaam aangespoeld. M.-Th. Vanhaelen (1999) vond er ook op 20 april 1999 te Oostduinkerke, op een aangespoeld voorwerp.

Pododesmus squamula : talrijk aanwezig, onder andere 1 exemplaar van de vorm *aculeata*.

Caryophyllia smithii : van dit 'eierdopkoraal' verzamelde ik 9 kalkskeletjes, er waren er beslist veel meer aanwezig. Ik vond enkel skeletjes, geen dieren. Het grootste exemplaar is 5 mm hoog en maximaal 9 mm in diameter. Deze soort komt voor langs de zuid- en westkust van de Britse eilanden tot de Middellandse zee. Komt niet voor aan de oostkust van Groot-Brittannië

Verruca stroemia : van de ritspok vond ik enkele zeer kleine exemplaren. Ik ondeckte ze pas thuis op het meegenomen materiaal. Deze soort is bij ons niet inheems maar spoelt soms aan op drijvende voorwerpen.

Zeeanemoon spec. : een tiental zeeanemonen van ongeveer 10 mm zaten verspreid op de cilinder. Ze hadden allen dezelfde lichtpaarse kleur (vuilwitpaars). Ze waren allen stervende. Eén exemplaar werd meegenomen. De tentakels hebben zich niet meer geopend. Het gehaast bewaren op alcohol veranderde de kleur. Determinatie was niet meer mogelijk. Misschien kent iemand een anemoon uit zuidwest-Europa met deze opmerkelijke kleur als kenmerk.

Ophiotrix fragilis : van deze brokkelster werden 4 zeer kleine exemplaren aangetroffen in holtes in de verzamelde stalen. Het betreft een algemene soort in de Atlantische oceaan die voorkomt van Noorwegen tot Kaap de Goede Hoop.

Spons spec. : tientallen dunne vuilwitte en taaie sponsjes van ongeveer 2 cm doormeter konden niet goed van het substraat worden losgemaakt en bijgevolg later niet gedetermineerd worden.

Bryozoa (mosdiertjes) : heel wat korstvormende soorten met verkalking waren aanwezig. Uit de monsters kon ik volgende soorten met zekerheid determineren: *Schizomavella linearis*, *Escharoides coccinea*, *Aetea anguinea*, *Microporella ciliata*, *Escharella immersa*, *Chorizopora brongniartii*, *Turbicellepora avicularis*, *Smittoidea reticulata*.

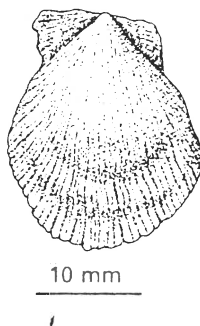
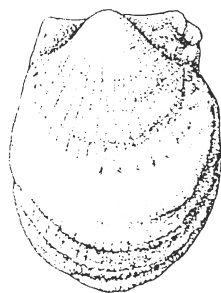
Het voorkomen van onder andere *Caryophyllia smithii* en *Chlamys distorta* wijst erop dat de gasfles afkomstig is uit het zuidelijke deel van het Kanaal of van de Golf van Biskaje

Dank aan Emmanuel Dumoulin voor het bevestigen van de determinatie van *Monia patelliformis*.

Literatuur

- Hayward, P.J. & Ryland, J.S., 1996. Handbook of the Marine Fauna of North-West Europe. Oxford: Oxford University Press, 800 p.
- Vanhaelen, M.-Th., 1999. Vondsten van *Monia patelliformis* te Oostduinkerke. De Strandvlo, 19 (3): 141-143.

Fig. 1. *Chlamys distorta*
(Naar: Hayward & Ryland)

Japans bessenwier *Sargassum muticum* gevestigd te Zeebrugge

Hans De Blauwe

Japans bessenwier spoelt reeds jaren aan op onze kust. (Coppejans et al., 1977). Tot op heden waren geen vindplaatsen *in situ* bekend in België. In het Grevelingenmeer werd in 1980 voor het eerst Japans bessenwier vastzittend aan de ondergrond ontdekt. Nu 19 jaar later wordt bij ons voor het eerst dit wier vastzittend gevonden. Waarom heeft de vestiging hier zo lang op zich laten wachten?

Op 18 juni 1999 werd het eerste exemplaar tijdens een duik in het Verbindingsdok ontdekt op een diepte van ongeveer 3 meter. Dit enige exemplaar was ongeveer 60 cm lang en bevond zich in een hoekje in het Verbindingsdok waar veel rotzooi (bananen, hout, plastic ...) aanspoelt. Het was niet mogelijk te zien waaraan het wier was vastgehecht door al die troep.

Later tijdens de zomermaanden werden in diezelfde hoek los drijvende exemplaren van dit wier aangetroffen.

Op 12 oktober 1999 vond ik op één steen aan de oostelijke oever van het Zuidelijk insteeddok een aantal jonge planten van het Japans bessenwier, elk met een hoogte van 5 à 10 cm. Zoektochten op andere plaatsen in de achterhaven leverden niets op.

Nienhuis (1984) beschrijft de ontwikkeling van deze nieuwkomer in het Grevelingenmeer. Er wordt verondersteld dat de import van de Japanse oester verantwoordelijk is voor de introductie aan de Bretonse en Normandische kust begin de jaren zestig. In 1973 werd het wier in Engeland vastzittend aangetroffen. In 1977 komen de eerste meldingen van aanspoeling op het Nederlandse strand. In 1980 worden in het Grevelingenmeer de eerste exemplaren vastzittend gevonden. Deze vestiging zou te wijten zijn aan aangespoeld materiaal, alhoewel de oesterimport nog een verdachte blijft. Een jaar later wordt in de Oosterschelde vestiging vastgesteld.

Deze Aziatische immigrant breidt zich snel uit en kan een lengte van 3 meter bereiken. Andere wieren worden verdrongen door gebrek aan licht en beschikbaar substraat. Voor dieren betekent het wier een aanwinst aan schuilplaatsen of substraat om op te groeien. Een veld bessenwier herbergt heel wat kleine dieren en trekt daardoor paling aan. Stenen of grote schelpen zijn nodig om te kiemen. Dijkvoeten, grinddammen en pieren

Fig. 1. *Sargassum muticum*. (Uit: Coppejans, 1998)

worden tot 2,5 meter diep gekoloniseerd. Op diepten tot 7 meter komt het wier verspreid voor.

Na 3 jaar waren in het Grevelingenmeer alle geschikte plaatsen begroeid. In het najaar komen massa's kiemplanten voor op stenen en schelpen. Tijdens de winter is de groei traag. In het voorjaar en de zomer groeien ze sterk. In het najaar vallen de takken af en vergaan. De voetjes blijven staan en lopen in het voorjaar weer uit.

In de achterhaven van Zeebrugge is het wier beslist binnengedrongen door middel van fertiele aangespoelde plantendelen, oester worden er immers niet geteeld. Het valt te verwachten dat binnen enkele jaren alle beschikbare harde substraten zullen gekoloniseerd worden. Voor de andere wiersoorten is dit geen probleem, want dieper dan een halve meter groeit nu toch niets. Voor de dieren is het een welkome aanwinst, gezien het aantal mogelijke schuilplaatsen en geschikte substraten nu eerder gering zijn. De evolutie van het wier en van andere organismen is zeker het volgen waard. Mogelijks zal het in de toekomst nodig zijn om in het najaar samengespoelde, rottende wieren te verwijderen.

Summary

The brown seaweed *Sargassum muticum* (Yendo) Fensholt is reported for the first time in situ from the Belgian coast. It has been discovered in the harbour of Zeebrugge.

Literatuur

- Coppejans, E., G. Rappé, N. Podoor & M. Asperges, 1980. *Sargassum muticum* (Yendo) Fensholt ook langs de Belgische kust aangespoeld. *Dumortiera*, 16: 7-13.
- Coppejans, E., 1998. Flora en fauna van de Noord-Franse en Belgische zeewieren. Meise, Nationale Plantentuin van België: 462p.
- Nienhuis, P.H., 1986. Japans bessenwier: aanwinst of plaag. *In*: Het Grevelingenmeer: van estuarium naar zoutwatermeer. Maastricht, Natuur en Techniek: 74-81.

***Monodonta lineata* (Da Costa, 1778): derde bericht**

M.-Th. Vanhaelen

Bij het nakijken van mijn waarnemingen van de zomer 1996 stootte ik op de twee vondsten van levende *Monodonta lineata* te Koksijde op 29 juli en 1 augustus (Vanhaelen, 1996 en 1997). Meteen was ik me weer bewust dat ik nog wat verdere uitleg verschuldigd ben, namelijk hoe lang de tweede *Monodonta* uiteindelijk in het bakje zeewater overleefde. Zoals eerder gemeld heeft het eerste exemplaar er 9 maanden geleefd. Na 5 maanden was de groei van haar schelp stilgevallen.

Het tweede exemplaar deed het heel wat beter: gevonden op 1 augustus 1996, stopte de schelpgroei na ongeveer 7 maanden, maar ze leefde verder tot 15 februari 1998! Dit is ruim 18 maanden.

Een gele *Littorina obtusata* die de twee *Monodonta*'s gezelschap hield, heb ik maar 6 maanden in leven kunnen houden, terwijl de uitgeputte groenbruine *L. obtusata*, die op 8 september 1997 in De Panne strandde tussen talrijke *Viviparus viviparus* in de vloedlijn slechts één maand in leven bleef; doch deze laatste had geen operculum meer bij de vondst en haar voet was aangepikt.

Gewone alikruiken die soms na storm van onze golfbrekers spoelen kan je verschillende jaren onder identieke leefomstandigheden als de *Monodonta*'s in leven houden (Vanhaelen, 1996).

De twee *Monodonta lineata* van Koksijdes' strand werden ongeveer twee jaar, daar hun schelpafmetingen bij het eind van hun leven 2,1 cm x 2,1 cm en 1,9 cm x 2 cm waren. (Graham, 1988).

Literatuur

- Graham, A., 1988. Synopsis of the British Fauna. 2. Molluscs: Prosobranch and Pyramidellid Gastropods. Leiden: Brill-Backhuis. 114-115p.
- Vanhaelen, M.-Th., 1996. Stevige tolhoren *Monodonta lineata* (Da Costa, 1778) levend op het strand te Koksijde. De Strandvlo, 16(3): 97-99.
- Vanhaelen, M.-Th., 1997. Hoe verging het de twee *Monodonta lineata*, die verleden zomer in Koksijde aanspoelden? De Strandvlo, 17(2): 55-56.

**Ter Yde 1
8670 Koksijde**

Leuke waarneming

Franky Bauwens

Op 19 december 1999 zag ik aan de vloedlijn, ter hoogte van het Sint-Laureinsstrand, een juveniele jager *Stercorarius* spec. pikken in het kadaver van een konijn. Het konijn moet reeds enige tijd in het water gelegen hebben want het was opgezwollen en het haar was grotendeels verdwenen

Ik ben deze vogel benaderd tot op 1 meter, maar het dier bleef rustig zitten. Het stopte wel met eten maar was allesbehalve mensenschuw. Met mijn Peterson vogelgids in de hand ben ik een paar maal rond de vogel gelopen in een poging om de juiste soort te bepalen. De jager was in elk geval niet groter dan een zilvermeeuw *Larus argentatus*, waaruit ik opmaakte dat het een middelste jager *Stercorarius pomarinus* of een kleine jager *Stercorarius parasiticus* kon zijn.

Bij mijn terugkeer zo'n dik uur later was het roofdier nog steeds aan het smullen. Eigenlijk was ik ook een beetje verbaasd dat geen enkele meeuw of kraai in de omgeving durfde landen om mee aan tafel te gaan. Blijkbaar gaan deze aaseters met een grote boog om de jagers. Die zijn immers gekend en gevreesd omdat ze normaal andere vogels achtervolgen tot ze hun prooi lossen of zelfs moeten uitbraken.

Jonge jagers zijn moeilijk te determineren. Hoe meer publicaties ik thuis raadpleegde, hoe meer ik twijfelde aan de soort. Gelukkig had ik enkele dagen later een gesprek met Jan Seys van het Instituut voor Natuurbehoud waarbij ik het gebeuren beschreef. Tijdens de trek passeren de verschillende soorten jagers afzonderlijk langs onze kust, waarbij de jonge vogels de oudere volgen. Volgens Jan was de doortrek van de kleine jagers reeds voorbij zodat het vermoedelijk een middelste jager zou kunnen zijn, maar het is ook mogelijk dat het een grote jager *Stercorarius skua* was. Helemaal zeker zal ik het nooit weten, spijtig.

Lijsterstraat 20
8432 Leffinge

Een vangst van een gevlekte lipvis *Labrus bergylta* Ascanius, 1772 te Nieuwpoort

Jan Adelaer

Op 4 september ving ik op het Westerstaketsel te Nieuwpoort een merkwaardige vis. Ik viste op paling met strandwormen dicht tegen de steenblokken van de golfbreker. Toen ik de vis ophaalde wist ik dat het een lipvis was daar ik in de Middellandse Zee al verschillende, maar kleinere exemplaren van die vissoort gevangen heb.

Ik determineerde de vis als de gevlekte lipvis of *Labrus bergylta* Ascanius, 1772. Het dier had een lengte van 27 cm en wog 450 gram. Het was mooi groenachtig gekleurd. Het was de eerste keer dat de vele hengelaars op het staketsel zo een vis gezien hadden. Langs onze kust kunnen vijf soorten lipvissen gevonden worden. Ze zijn alle zeldzaam. De gevlekte lipvis is de meest geziene langs onze kust (Rappé en Eneman, 1988).

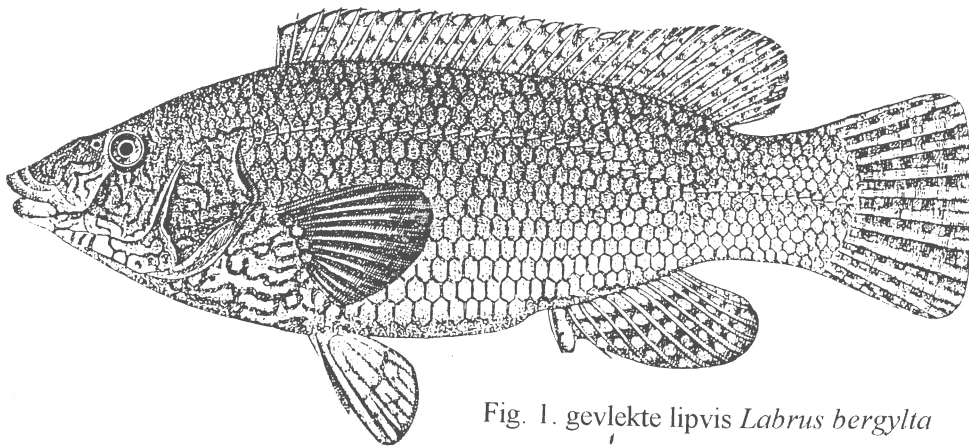

Fig. 1. gevlekte lipvis *Labrus bergylta*

Gevlekte lipvissen worden als wijfje geboren en ze zijn na 6 jaar geslachtsrijp. Sommige wijfjes veranderen na enkele paaiseizoenen van geslacht. De kleur varieert naargelang de leeftijd en mate van opwinding. Ze kunnen een lengte van 40 cm bereiken. Hun verspreidingsgebied behelst de Middellandse Zee, de Atlantische Oceaan, het Kanaal, de Noordzee tot en met de Oostzee. Ze leven in de kustwateren, tussen rotsen en zeewieren tot 20 m diep.

Literatuur

Rappé, G. en Eneman, E., 1988. De zeevissen van België. De Strandwerkgroep: 78p.

De afbeelding komt uit Nijssen en de Groot: De vissen van Nederland, KNNV

**Auwegemvaart 15
2800 Mechelen**

Poëzie

Strand,
windgekust zand.
Zon op de zee,
zalig tevrede.
Zee op het zand,
een wier en een mand,
een schelp en een vis,
geen enkel gemis.
'k Loop op die lijn
van het zout en het zoet,
zon tegemoet,
er gelukkig te zijn.
De lucht met zijn blauw,
als het hoge gebouw,
is een eind'loos festijn.
Medicijn.

**G.S. Slager
Paedsenakker 12
2231 ZM Rijnsburg**

Korte mededelingen

35843

Maanvis *Mola mola* (Linné, 1758) aangevoerd

Op 20 november 1999 lag in een viswinkel aan de Kaai te Nieuwpoort een maanvis *Mola mola*. Het betrof een jong dier, daar de lengte $\pm$ 45 cm bedroeg. Muus (1966) geeft voor deze soort een maximale lengte op van 3 m. Rappé & Eneman (1988) vermeldt: tot 400 cm en zeer zeldzaam op onze kust. Het aangevoerde dier vertoonde bij de grijsachtige grondkleur ook prachtige rozerode stroken. Het Noordzee-aquarium bezit een opgezette maanvis van 11 kg die in de jaren tachtig aangekocht werd in de vismijn van Oostende (Zie tijdschrift 'Vriendenkring van het Noordzee-aquarium, Oostende, 1993 nr. 14).

Literatuur

Muus, B., J., 1966. Zeevissengids. Elsevier. 194-195.

Rappé, G. & E. Eneman, 1988. De Zeevissen van België. De Strandwerkgroep. p. 74.

M.-Th. Vanhaelen

Late waarnemingen van *Diogenes pugilator*

35844

De kleine heremietkreeft is vooral 's zomers op onze stranden erg bedrijvig en talrijk. Het verwonderde me dat ik op 9 november 1999 nog 3 *Diogenes pugilator* levend aantrof bij het strandhoofd Ster der Zee te Koksijde. Ze verbleven in horentjes van de gevlochten fuikhoren, *Nassarius reticulatus*. Ze waren lang niet meer zo actief als 's zomers. Ze trotseerden een stormachtige periode (1-5 oktober 1999) doch hadden nog geen winters weer meegemaakt.

Op 19 december 1999 tijdens de SWG-eindejaarsexcursie in De Panne, waren we erg verrast: vele 10-tallen kleine *Diogenes pugilator* werden aangetroffen, de meesten in fuikhorens, *Nassarius reticulatus*. Ze waren niet dood doch praktisch onbeweeglijk ten gevolge van de voorbije storm en de huidige koude periode. Tot het einde van 1999 kon je nog *D. pugilator* vinden op de stranden van de Westkust.

M.-Th. Vanhaelen

Jeugdherberg "De Ploate"

Langestraat 82, 8400 Oostende

Tel. 059/80.52.97

Verzorgt voor u:

Natuureducatief maatwerk voor individuele leden, gezinnen, groepen en scholen (volgens leeftijdsgroepen, budget en aangevraagd thema).

Volledig uitgewerkte dag, halvedag uitstappen en meerdaagse verblijven.
Geleide strandwandelingen.

Inrichten van studiedagen, kadervorming, congressen, seminaries en vergaderingen.

Alles-inbegrepen-programma's: volpension accommodatie, uitstappen, opdrachten, werkbladen, didactisch en educatief materiaal, documentatie en een degelijke begeleiding door onze gidsen.

Groene winkel, natuur-infocentrum en vogelasiel.

SIGHTS OF NATURE

DE PUTTER

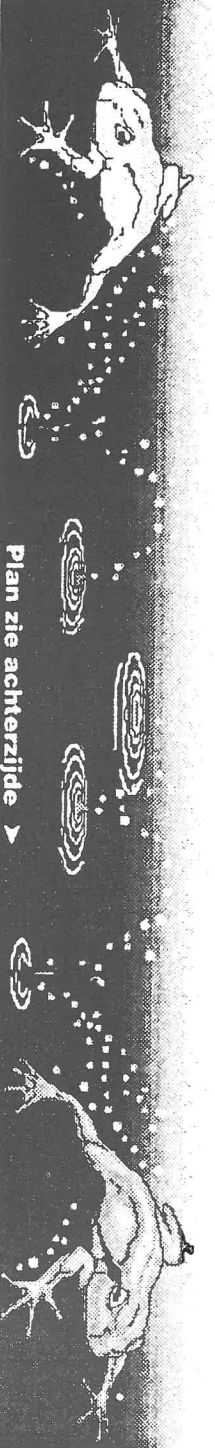
Nieuw adres !!!

**Pieter de Conincklaan 108
8200 Brugge - Sint Andries**
Tel.: 050/31.50.01 - Fax : 050/31.68.47

Het adres naar de natuurlekker :

- Verrekijkers
- Stereomicroscopen
- Natuurboeken
- C.D.'s met natuurgeluiden
- Telescopen
- Loupen
- Nestkassen
- Sterrekijkers
- Statieven
- Sportieve kledij
- Microscopen
- Kompassen
- Laarzen
- Geschenkartikelen

Bezoek onze Showroom. Je vindt er de grootste keuze aan optisch materiaal, aan de voordeligste prijzen.
Vergelijk en test het materiaal in een natuurvriendelijk kader. Rechtstreekse observatie in de tuin.

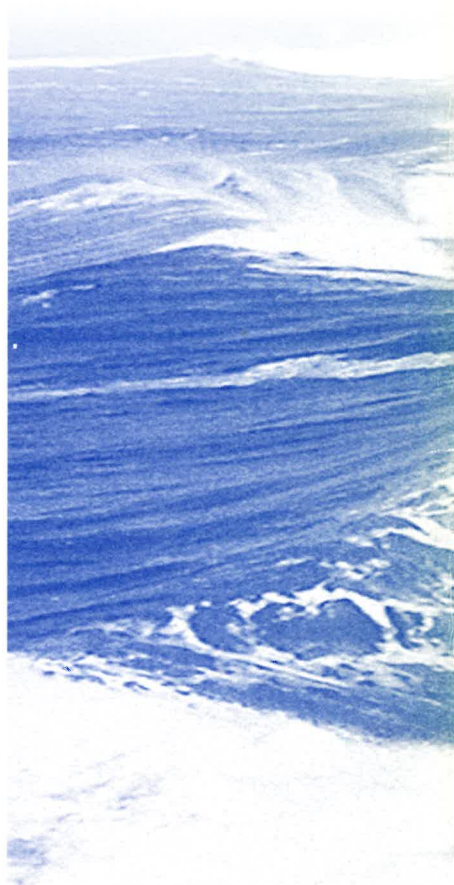
Plan zie achterzijde >

**NATUUR
RESERVATEN**

**VERENIGING voor NATUURBEHOUD
in VLAANDEREN**

**De Strandwerkgroep is lid van :
vzw Natuurreservaten
Bond Beter Leefmilieu**

DE STRANDWERKGROEP
p.a. J.P. Vanderperren
Hoogstraat, 137
B 1980 Zemst België

Inlichtingen: tel 015/34.07.81

E-mail: VdpJP@dma.be

INSCHRIJVINGSFORMULIER

Naam :

Adres :

Tel

Ik rijd met mij eigen wagen

JA

NEEN

Ik heb vrije plaatsen beschikbaar

Schrijft in voor personen voor het verblijf in Newton by the Sea van 14 tot 23 april 2000 en

stort X 4000 BF op postcheckrekening **000-1493424-12** van de

Strandwerkgroep met de vermelding Newton 2000. Vanuit Nederland postgiro **0222305** ,